

Nieuwsbrief Afrikagetuigenissen vzw
Driemaandelijks / december 2016
P708863 / 3080 Tervuren
G. Bosteels, J. van Ruusbroeclaan 15
3080 T

België-Belgique
P.B. – P.P.
3080 Tervuren
BC 30592

AFRIKAGETUIGENISSEN

Nieuwsbrief nr. 41

December 2016

Foto C. Lamote

Schoolfeest in het Koning Boudewijnstadion (later Stade Tata Raphaël) te Leopoldstad in 1955

Ledenbijdragen

Naar jaarlijkse gewoonte zit in dit nummer het gebruikelijke overschrijvingsformulier. Wij zeggen bij voorbaat dank aan allen die niet zullen vergeten hun steentje bij te dragen om de werking van Afrikagetuigenissen naar behoren voort te zetten.

TER HERINNERING :

EEN BIJDRAGE VAN 15 € VOLSTAAT OM IN REGEL TE ZIJN MAAR BIJKOMENDE STEUN WORDT STEEDS MET DANK TEGEMOET GEZIEN

*Rekeningnummer : 001-4254043-87
IBAN : BE67 0014 2540 4387 – BIC : GEBABEBB*

<i>In dit nummer :</i>	<i>blz.</i>
Bezinning... <i>Guido Bosteels</i>	3
Die onvergetelijke kerstnacht <i>Daisy Ver Boven</i>	4
Een prins in de brousse <i>Het heldhaftige parcours van Emmanuel de Merode</i>	6
Ervaringen van een gewestambtenaar <i>Het 'testament' van wijlen Jacques Thys</i>	8
Nieuws van het André Ryckmansfonds <i>Elisabeth Janssens</i>	12
Op de boekentafel <i>Johan Swinnen : Rwanda – Mijn verhaal</i> <i>Jacques Brassinne : La sécession du Congo : témoignage</i>	13
'A walk in the sun'	14
Getuigenis uit de pionierstijd – Vierde deel <i>Fernand Harroy</i>	16
Wij gedenken	21
ORPER – Een brief uit Kinshasa <i>Anny Steegmans</i>	22

Het bestuur van Afrikagetuigenissen wenst van harte
aan al zijn leden en sympathisanten
een vredig Kerstfeest en een voorspoedig Nieuw Jaar

Bezinning...

*“Als ik terugblik, word ik emotief. Als ik vooruitblik, word ik depressief”
Deze persiflage op de website “Humans of New-York” zal de dag van
vandaag door velen onder ons zonder moeite beaamd kunnen worden.*

*In dit aflopende jaar van angst en onzekerheid zouden er ons ook nog wel
sterkere emoties voor de geest kunnen komen ! Denken wij maar aan de ver-
rassende opinie die Paus Franciscus zopas aan een Vlaamse journalist heeft
toevertrouwd: “De derde wereldoorlog is begonnen”. Niet minder dan dat !*

*Aan spanningen, conflicten en onzekerheden is er inderdaad geen gebrek.
Het gebeurt ook meer dan eens dat een enkele nacht volstaat om een totaal
verschillend wereldbeeld voor ogen te krijgen, temeer omdat de media er
telkens als de kippen bij zijn om de gebeurtenissen nu eens in positieve, dan
weer in negatieve zin uit te vergroten, te verkleuren, of te interpreteren, nu
eens uit sensatiezucht, dan weer om onduidelijke belangen te dienen, hoe
dan ook om de meerderheid van het lezerspubliek in het gevlij te komen en
de belangen van de persmagnaten te dienen.*

*Het aftakelen van zoveel gevestigde zekerheden heeft ons gevoelens van
twijfel en onbehagen bezorgd. Onze Europese droom heeft zijn impuls
verloren en de socio-politieke onzekerheid in belangrijke omringende landen
roept vraagtekens op. Ook de morele uitstraling van onze westerse denk-
wereld is lang niet meer wat ze ooit geweest is.*

*Deze jaarlijkse Kersttijd is een tijd van bezinning. Mag het huidige tijdsbeeld
ons aanzetten om onze levensmoed te laten zakken ? Nee, deze dagen zijn
een gelegenheid om terug te denken aan de bijzondere sfeer en de soms
heikele omstandigheden waarin wij destijds het Kerstfeest onder de tropen
hebben gevierd. Dit is geen kwestie van ijdele nostalgie maar een moment
van bewondering voor de inzet en de tomeloze energie die velen onder ons –
die er vaak vandaag niet meer zijn – ooit hebben opgebracht in de lastige
strijd tegen onderontwikkeling maar meteen ook vaak ter vervulling van een
morele plicht : het uitdragen van de waarden die van oudsher onze bescha-
ving hebben geschraagd.*

*Hierbij aansluitend, is dit meteen ook een goede gelegenheid om een
eresaluut te brengen aan de talrijke landgenoten, welzijnswerkers, missiona-
rissen, leerkrachten, medici, enz. die evenmin de moed laten zakken en zich
vandaag blijven inzetten om de ontzaglijke noden te lenigen die het leven
van zoveel Afrikaanse mensen meer dan ooit blijven bezwaren.*

*Guido Bosteels
Voorzitter*

Die onvergetelijke Kerstnacht

Daisy Ver Boven

Piepjong was ik, net 22 geworden en zwanger tot over mijn oren, toen ik op 20 december 1947 op de boot stapte die mij naar Congo brengen zou. Die boot ! "Tervate" heette die. Het was een zogenaamd Liberty Ship, een dapper vaartuig dat in oorlog 40-45 duizenden mariniers van hot naar her had verscheept en wellicht betere dagen had gekend.

De Tervate lag aangemeerd bij afdak 22. Een triestige bedoening : ouders, familieleden, vrienden, kennissen, in dikke winterjassen, maar niettemin blauw van de kou, dicht op elkaar gepakt in donkergrijze motregen en met veel verdriet om het naderend afscheid.

Lichtpunt in al die grijzigheid: het ongeduldig op ons wachtende schip aan de kade. Het leek mij, stralend wit en reuzengroot, een pracht-exemplaar ! Vergeleken bij de cruiseschepen die vandaag de dag over de oceanen zwalken, was het wellicht niet groter dan een notendop. Alles is relatief.

Hier moet even gezegd dat jongeren, die in vijf lange oorlogsjaren nooit de neus over de Belgische landsgrenzen hadden mogen steken, maar al te graag bereid waren alles wat in die pas verworven vrije wereld te koop was, uitermate "schitterend" te vinden! De mogelijkheid om in een tropisch land, als een wereld zo groot, mensen te gaan beschaven, voelde aan als een echte buitenkans.

Beschaving brengen was voor ons een veelomvattend en tevens vaag begrip. Want gingen wij er, te goeder trouw, niet van uit dat wij de beschaving in pacht hadden ? Dat zij het probaat middel was om al die arme zwarte mensen een beter, gezonder, gelukkiger bestaan te bezorgen ? Mijn man vertrok als gewestbeambte. En de Gewestdienst was toch de dienst bij uitstek, waar je die mooie principes in toepassing kon brengen ?

Een haastig afscheid, vóór er tranen gingen vloeien, een glibberige loopplank, een halve voet water op het dek, een ongelooflijk steile trap naar beneden en daar staan wij dan, in het hart van de "Tervate"!

Onze droom over dat gezellige kajuitje aan dek met uitzicht op zee, valt onmiddellijk aan diggelen : « meneer, cabine T », « mevrouw, cabine U ». Ontzetting ! Logeren we niet samen ? Wat 'n vraag ! Een oud troepen-transportschip is geen luxe cruiseschip.

Daar ga ik dan, een smalle, eindeloos lange gang door, een zware koffer zeulend, mijn puntbuikje voorop...

Cabine U : zestien bedden, twee aan twee boven elkaar, zestien dames, jong en oud(er), zestien ijzeren kastjes met deuren zonder sleutel die bij iedere beweging van het schip open en dicht klappen, open en dicht, open en dicht.

En toch wordt het een prettige reis. Driekwart van de passagiers is jong, heel jong : de zogenaamde « relève ». Wij gaan koloniale aflossen die, door oorlogsomstandigheden, in geen jaren België hebben kunnen bezoeken. De zeldzame oudgedienden aan boord, kijken ietwat weifelend neer op heel die jeugdige bende, die eindelijk de reis van haar leven maakt.

En, na vier dagen tussen hemel en zee ...

Iedere koloniaal die ooit in Antwerpen op een Congoboot stapte herinnert het zich. Die fantastische tussenstop op Tenerife, die aankomst in Santa Cruz. Ik ben de leeftijd ontgroeid waarop ik dacht dat een Canarisch Eiland een groen plekje was, midden in de oceaan, met hoge bomen vol vrolijk zingende, gele kanarievogels.

Maar laat het daar, in Santa Cruz, nu 24 december en KERSTAVOND zijn! Daar en overal elders in de wereld !

We denderen de landingsbrug af en komen terecht in de wonderbaarlijkste wereld die je je indenken kunt. Mensen in feeststemming, meisjes in luchtige zomerjurkjes, knappe, lachende jongelui, veel kinderen en 'n massa sjacheraars die ons de gekste dingen aanbieden, van hondjes en aapjes af, tot prachtig geborduurde bedspreien en tafellakens toe. Ongure types proberen ons in gammele vehikels te duwen, die taxi's blijken te zijn, om ons naar onduidelijke bestemmingen te voeren.

Voor al die belagers slaan we op de vlucht. We dwalen langs enge, pittoreske straatjes, over pleinen waar hoge palmen wuiven en enorme cactussen groeien. Hier beleef ik mijn eerste kerstnacht, volgens Vondel "schoner dan de dagen", ver van huis.

Deuren zwaaien open, muziek zweeft naar buiten. We drinken wijn uit grote glazen en spreken Spaans met onbekenden in de wereldtaal die glimlach heet.

Misschien sneeuwt het in België...'n Vleugje melancholie, vlug opgelost in de lauwwarme zomernacht.

We gaan op een bankje onder een palmboom zitten, vóór ons een groot perk vol rijk bloeiende en heerlijk geurende donkerrode rozen. Een lantaarn flakkert onder een antieke madonna, die in de gevel van een huis staat ingemetseld.

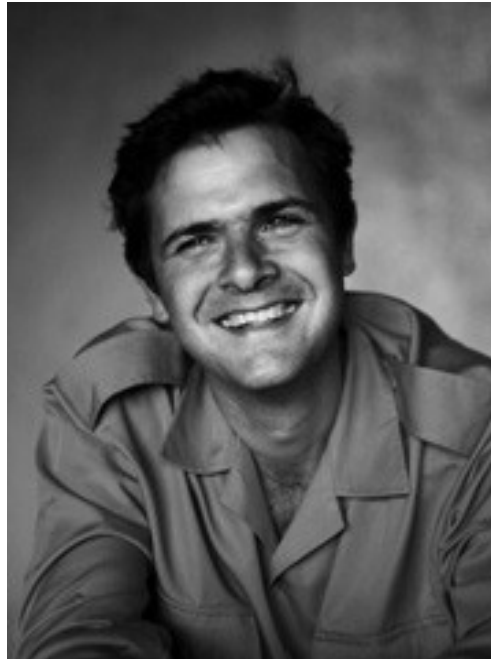
Middernacht. Om twee uur moeten we weer aan boord zijn. Dan zetten we verder koers naar het beloofde land. Veel kerstnachten zullen wij er beleven, maar die eerste, tussen vader- en moederland, die vergeet ik nooit !

Daisy Ver Boven

Een prins in de brousse

Het heldhaftige parcours van Emmanuel de Merode

Emmanuel de Merode (Carthago, bij Tunis, 5 mei 1970) is de jongste zoon van prins Charles Guillaume de Merode en prinses Hedwige de Ligne de la Tremoille. Deze vader van de held waarover wij het in deze bijdrage willen hebben heeft een internationale carrière achter de rug bij de Verenigde Naties. Woonachtig in Frankrijk, is hij het hoofd van de familie de Merode en draagt de titels Markies van Westerloo en prins van Grimbergen.

Zoon Emmanuel (die zijn prinselijke titel systematisch achterwege laat) beleefde zijn jeugd bij zijn ouders in Kenia en zijn gezin is daar vandaag ook nog steeds gevestigd. Hij behaalde een doctoraat in de biologische antropologie aan het Londense University College. Hij raakte gemotiveerd door het probleem van de dierenbescherming en huwde de Brits-Keniaanse Louise Leaky. Deze was de kleindochter van een wereldberoemde antropoloog en de dochter van Richard Leaky, een man die de Keniaanse natuurparken uit jarenlange verwaarlozing gered heeft en tot een wereldberoemd patrimonium heeft weten te verheffen.

Toen het in verval geraakte Virunga National Park in 2008 andermaal met een rebellie af te rekenen kreeg, werd aan Emmanuel de Merode door de Congolese overheid de kans geboden om de uitdaging van zijn leven aan te gaan en de post van directeur van dit bedreigde domein op zich te nemen.

Tegenwoordig vergeet men meestal wel te vermelden dat dit Virungapark (8.000 km² groot, ruim een kwart van het Belgisch grondgebied) in de koloniale tijd het Nationaal Albertpark heette dat – hoeft het gezegd? – zijn ontstaan te danken heeft aan een initiatief van koning Albert I. In het leven geroepen in 1925, is het meteen de oudste instelling van dat soort in Afrika. In 1979 werd het door de UNESCO op de ranglijst van het werelderfgoed geplaatst.

Een uitdaging, schreven wij al, en zelfs meer dan dat, zoals helaas zal blijken, een levensgevaarlijke missie ! Bij zoverre dat men zich zelfs de vraag zou kunnen gaan stellen of het levensbelang van dieren kan worden afgewogen tegen dat van mensen. Een tweetal jaar geleden reeds moest worden vastgesteld dat in tien jaar tijd ruim 140 parkwachters er het leven bij gelaten hebben. Meer nog, in 2014 ontsnapte directeur de Merode zelf nauwelijks aan de dood, toen hij op de weg van Goma naar Rumangabo door drie schutters in een hinderlaag werd gelokt en twee vuurschoten in de buikstreek opliep. Gelukkig kon hij in een hospitaal in Goma geopereerd worden. Het mag een wonder heten dat hij het er levend heeft afgebracht.

Het spreekt natuurlijk vanzelf dat Emmanuel de Merode in zijn taak van natuur-beschermers af te rekenen heeft met allerlei onguere tegenstanders, overigens van zeer verscheiden soort. Nu eens zijn het clandestiene houtstokers die goed geld proberen te verdienen met het produceren van houtskool, dan weer moet er jacht gemaakt worden op stropers. Geregeld maken ook gewapende bendes of loslopende militairen het park onveilig. Tenslotte wordt het park ook bedreigd door een concessie die de Britse maatschappij Soco heeft weten los te peuten om aan oliewinning te doen binnen het beschermde gebied. Natuurlijk kan niet worden gennsinueerd dat deze maatschappij iets met de aanslag te maken zou hebben, maar toch kan niet helemaal worden uitgesloten dat mensen die voor haar rekening actief zijn misschien hun boekje te buiten zijn gegaan.

Het is meer dan bewonderenswaardig dat Emmanuel de Merode ondanks de moordaanslag waarvan hij het slachtoffer is geweest, zijn opdracht getrouw is willen blijven voortzetten, met het oog op het in stand houden van een unieke en onvervangbare biodiversiteit. Hierbij denken we natuurlijk in de eerste plaats aan de berggorilla's. Twee jaar geleden bleven er van deze uitzonderlijke fauna voor heel Afrika nog slechts 720 in het wild levende dieren over, waarvan er 200 in het Virungapark over een natuurlijk habitat beschikken.

Bijzonder mooi aan deze geschiedenis is de vertrouwens-relatie die deze idealistische leidersfiguur met zijn 'rangers' heeft weten op te bouwen. Ondanks de grote risico's die aan hun optreden verbonden zijn en de bekoringen waaraan zij bloot staan om mee te snoepen van de dikke winsten die clandestiene vrijbuiters uit dit natuurdomein weten te puren, geven zij blijk van moed, beroepsethiek en fierheid. Ook zij bij hun werk letsel opliepen, vervolgen na hun herstel, naar het voorbeeld van hun chef, trouw hun taak.

Al bij al bewijst Emmanuel de Merode door zijn inzet en standvastigheid aan de Republiek Congo een onschatbare dienst, want dit domein beschikt over een ontzaglijk toeristisch potentieel, zoals het voorbeeld van nabuurland Kenia aantoonde. Er is dus een klaarblijkelijke behoefte om dit kapitaal te doen renderen. Zolang er echter geen oplossing komt voor de structurele zwakte van de Staat dankzij welke de veiligheid in Kivu eindelijk kan worden hersteld, is er geen hoop dat men uiteindelijk betere tijden kan zien aanbreken. (GB)

Ervaringen van een gewestambtenaar

Het 'testament' van wijlen Jacques Thys

'Afrikagetuigenissen' is er in de loop van de jaren in geslaagd een schat aan herinneringen samen te brengen en voor de toekomst veilig te stellen van mensen die in het binnenland bergen werk verzet hebben om de levensomstandigheden van de inlandse bevolking te verbeteren en met een bewonderenswaardige inzet de vooruitgang in de hand te werken.

Wij hebben altijd een zwak gehad voor een van de eerste 'memoires' die wij hebben kunnen oogsten, met name die adjunct-gewestadministrateur (en later rechter in de districtsrechtbank van Boma) Jacques Thys. Reeds ernstig ziek, was hij niet meer bereid om zijn verhaal voor de camera te vertellen, maar wel heeft hij nog de moed opgebracht om zijn herinneringen op schrift te stellen. Dit geestelijk testament lijkt hem een zekere gemoedrust geschonken hebben en kort daarop heeft hij ook, overmand door de ziekte, het hoofd voor altijd neergelegd.

Deze getuigenis, in de vorm van een schriftelijk interview, die inmiddels reeds van het jaar 2005 dateert en door de tijd enkel aan waarde heeft gewonnen, heeft ons steeds aangenaam getroffen door de directe toon, het inzicht en de openheid waarmee hij zijn onverbloemde ervaringen – en zijn kritiek ! – voor het nageslacht heeft nagelaten.

Dit hele interview is wel 26 bladzijden lang geworden, zodat wij ons tot de essentie moeten beperken. Op de bijdrage van heden zal trouwens nog een tweede deel volgen dat over de troebelen ten tijde van de onafhankelijkheid zal handelen.

Eerst nog een woord over de personalia van deze getuige. Hij was een jonge doctor in de rechten, oud-scoutsleider en tijdens zijn legerdienst reserveofficier in Duitsland. Hij legt er wel de nadruk op dat zijn koloniale ervaring – amper drie jaar – zich beperkt tot Beneden-Congo (district Boma) en dus bepaald niet als een allesomvattende opinie over de koloniale tijd kan gelden. (GB)

Uw eerste ervaringen bij uw aankomst ?

Met een bootje van Matadi naar Boma, vanwaar langs een smalspoor naar onze eerste standplaats, de gewesthoofdplaats Lukula. Na een week werd ik overgeplaatst naar Kisundi. Water voor de keuken en het toilet kwam van 2 km. ver, gratis gebracht door de diensten van AGRIFOR, een machtige houtwinningsmaatschappij. Het werd opgeslagen in afgedankte petroleumvaten die op een stellage geplaatst waren.

Uw eerste indrukken over de inlandse bevolking ?

Eerst idyllisch ! Vriendelijke, goedlachse mensen : liefde op het eerste gezicht, zou men zeggen. Na drie maanden een nogal ander beeld... Nog drie maanden later : leven en laten leven. Stilaan meer inzicht in hun leefpatroon en filosofie. Ze zijn anders dan wij. Minder geleerd maar soms wijzer. Minder gevoel van sympathie,

maar meer empathie, vooruit helpen zoveel men kan, maar toch enige afstand bewaren.

De Bantoe hebben geen toekomstvisie. Ze leven in het heden en als het goed gaat nemen ze de geneugten dadelijk mee. Potverteren is de leuze : een niet-Bantoe gezag is dus nodig om hun toekomst veilig te stellen en te verbeteren. Vandaar het paternalisme, maar of dit werkbaar is, is een andere vraag.

Hoe dan ook verwachten ze rechtvaardigheid. Om die als leider of rechter te verzekeren moet men met hun normen rekening houden en niet zondermeer met ons eigen beschavingspatroon.

Hoe verliepen uw eerste taken : verantwoordelijkheden, volume ? Was u voldoende voorbereid ? Gaf uw werk u voldoening ?

Veel politiewerk ! Binnen de week was ik tot politierechter benoemd, maar ook deurwaarder, examiner voor klerkenexamens, verantwoordelijke voor openbare werken... Gezien mijn ervaring als advocaat kende ik genoeg recht. Ook mijn ervaring als scout en reserveofficier kwam mij goed van pas. Mijn eerste grote taak was het aanleggen van een koffieplantage, ik die nog nooit een ongebrande koffieboon gezien had ! Met behulp van een meestergast of een voorbijtrekkende planter liep dat toch goed af. Door de steeds wisselende opdrachten, de reizen in het binnenland, de kennismaking met primitieve dorpen, vond ik het allesbehalve vervelend en werd ik zelfs dol enthousiast.

Hoe keek u aan tegen het leven van de inlanders, hun levensfilosofie, hun confrontatie met de kolonisatie ?

De Bakongo kennen het matriarchaat en passen het zeer consequent toe. Voorts was het wel bevreemdend dat mannen die ik had veroordeeld, mij na het uitzitten van hun straf een geschenkje kwamen brengen (meestal een ei of een kip). Van mij werd dan een klein tegengeschenk verwacht. Dit gebruik moet worden gezien als het aanvaarden van een gerechtvaardigde straf en respect voor de rechter, maar anderzijds ook als een gebaar van herstel van vriendschappelijke betrekkingen. Vandaar dat het opleggen van een zwaardere straf ingeval van recidive door de Congolezen niet begrepen werd.

Afgehakte handen heb ik nooit gezien en geen enkele Congolees heeft mij er ooit over gesproken. In afgelegen dorpen gebeurde het nogal eens dat een oudere bij mijn doortocht in de handen klapte. Dat was vroeger verplicht om te tonen dat men niet bewapend was.

Voor het overige was de Belgische administratie heer en meester. Maar dat steunde meer op moreel gezag dan op onderdrukking. In mijn sector, zo groot als een halve Belgische provincie met 35.000 inwoners oefende ik het gezag alleen uit, met de bijstand van een twintigtal politieagenten die uitsluitend met stokken bewapend waren. De zogenaamde "onderdrukking" beruiste op niets anders dan bluf, psychologisch overwicht en leiderschap. Het is natuurlijk misgelopen toen in 1960 sommige verlichte geesten vanuit Brussel ons gezag grondig zijn gaan ondermijnen.

Hoe waren uw sociale contacten met de inlanders ?

De wetgeving zelf was racistisch en stelde verschillende categorieën van personen in, gaande van de gewone inboorling tot de Belg, met tussenstappen zoals de inwoners van andere koloniën, die van andere Europese staten, enz.

De menselijke contacten waren dan ook ingebed in een verhouding van meerdere en mindere. Die feitelijkheid was onontkoombaar en ik kon evenmin als iemand anders om die werkelijke scheidingslijn heen. Trouwens kenden de autochtonen ook hun scheidingslijnen : stammen, clans en, horizontaal, de suprematie van de “*évolués*”, die konden lezen en schrijven en meestal tamelijk goed Frans spraken. Deze waren meestal klerken bij de administratie of in grote bedrijven, of ook leraars.

Ik heb nooit haatgevoelens kunnen waarnemen (behalve begin 1960), en slechts in individuele gevallen tijdens de woelige periode na de “*dépendance*”.

Het zal wel zijn dat ik persoonlijk enig aanzien en vertrouwen genoot. Zo kreeg ik begin 1959 thuis een nachtelijk bezoek van een tiental *évolués* die mijn medewerking kwamen vragen bij het opstellen van de statuten van de plaatselijke ABAKO (toen nog verboden), waartoe ze zich niet in staat voelden. Ik heb dat (totaal onwettig) charter geschreven en naderhand wel “vergeten” de overheden hiervan op de hoogte te brengen...

Wat merkte u van paternalisme en dominantie ?

De eerste gewestbeheerder onder wie ik gewerkt heb was misschien te idealistisch en paternalistisch, terwijl de tweede onverschillig was voor het welzijn van de bevolking.

Beiden bleven rechtvaardig tegenover de autochtonen.

Een woord over de handelwijze van mijn eerste chef. Het bedrijf AGRIFOR moest aan de dorpsgemeenschappen voor elke omgehakte boom en voor de schade veroorzaakt door het wegslepen daarvan een bepaalde vergoeding betalen. Mijn gewestbeheerder besloot die vergoeding niet uit te betalen – “Ze zouden ze toch maar opdoen !” – maar ze in te houden en te gebruiken om werken te financieren die het levenspeil van de bevolking konden verbeteren. Zo werden weiden in het woud uitgehakt en kleine kudde koeien aangekocht, of koffieplantages aangelegd, of een school of dispensarium gebouwd. De chefs hadden zogenaamd medezeggenschap over die uitgaven, maar in feite besliste de gewestbeheerder op eigen houtje.

Maar men moet geen onzin verkopen over onderdrukking en dies meer. De bevolking werd pas echt onderdrukt en uitgezogen na de onafhankelijkheid. De *Force publique* trad niet onheus op tegen de bevolking. Dat was pas het geval na de revolutie die volgde op de onafhankelijkheid.

Overigens werd in de dorpen waar wij aankondigden dat de onafhankelijkheid nakend was maar één vraag gesteld : “Chef, blijf jij hier ?”. Toen het antwoord luidde: “Ja, als uw regering het vraagt !” waren ze enigszins gerustgesteld en zegden

ze openlijk : “Zonder de Belgen zullen we uitgezogen en onderdrukt worden want negers zijn niet te vertrouwen”. Het is later gebleken dat deze eenvoudige mensen hun eigen volk beter beoordeelden dan veel partij-ideologen in Brussel.

Hoe waren uw betrekkingen met zelfstandigen, kolonisten en maatschappijen ?

De zelfstandige handelaars en de factorijzaakvoerders waren praktisch allemaal Portugezen. Zij vormden een nogal afgezonderde groep en slechts enkelen onderhielden andere dan puur zakelijke betrekkingen met de Belgen. Velen onder hen waren uit Angola naar Congo gekomen om te profiteren van de Portugese strafwet, die in de mogelijkheid voorzag om na een veroordeling vervroegd vrij te komen als ze zich in een andere kolonie vestigden. Men kon die mensen dus maar moeilijk als een “elite” beschouwen en sommigen moesten inderdaad goed in het oog gehouden worden.

De maatschappijen hielden zich zeer goed aan de wettelijke spelregels.

Hoe reageerde uw echtgenote op de ontheemding en de levensomstandigheden ?

Wij zijn in België gehuwd, kort voor ons vertrek. Mijn bruid wist sinds jaren dat het mijn grote droom was in territoriale dienst te treden. Zij was dan ook psychologisch goed voorbereid en woonde net zo graag in Afrika als ikzelf. Zij deed veel naaiwerk o.m. voor het werk van Mama Pfumu, de overste van het vrouwenklooster en weeshuis, een robuuste vrouw afkomstig uit Oosterzele, die algemene bewondering afdwong. Haar overlijden, enkele jaren na de onafhankelijkheid, zou 100.000 mensen op de been brengen !

De geboorte van ons eerste kind verliep nogal chaotisch. Een bevriende Belgische vroedvrouw heeft mijn echtgenote perfect bijgestaan. Maar in het hospitaal was het verre van perfect : de dokter kwam zwetend van het tennisveld en heeft wel net de tijd gevonden om zijn handen te wassen. De elektriciteit was uitgevallen zodat we ons dienden te redden met een Colemanlamp plus een paar zaklampen. Een paar dagen na de bevalling vond ik vrouw en pasgeboren dochter terug in een kamer waarin ook een twintigtal geiten onderdak hadden gevonden...

Deze dochter was de enige van onze kinderen die in Afrika geboren was. Ze was ongeveer één jaar oud tijdens mijn verblijf in Boma. Ze speelde veel in een kinderparkje op de barza en kraaide het uit als de gevangenen voorbij werden geleid naar de rechtbank.

In Boma hadden we een prachtig huis toegewezen gekregen op de hoogste heuvel ; vanaf onze barza aan de voorzijde hadden we een ongehinderd en prachtig zicht op de Europese stad en de stroom tot aan de overkant in Angola. We denken nog steeds met heimwee terug aan deze woning.

De materiële moeilijkheden van het leven in de tropen heeft mijn echtgenote er graag bijgenomen en nu nog denkt ze graag terug aan die paar gelukkige jaren.

(Het vervolg : “De onafhankelijkheid” in ons volgend nummer)

Nieuws van het André Ryckmansfonds

Dit fonds werd in 1962 opgericht ter nagedachtenis van de jonge gewest-administrateur André Ryckmans die, zoals algemeen bekend, tijdens de troebele julimaand 1960 een heldendood is gestorven bij een poging om landgenoten te redden in Beneden-Congo

Dit Fonds wijdt speciaal aandacht aan de toestand van de vrouwen in het zuidelijk halfmond, hoofdzakelijk in sociaal-economisch opzicht. Het heeft in het verleden reeds projecten ondersteund in Afrika (Niger, Senegal, Democratische Republiek Congo) en in Latijns Amerika (Brazilië, Haïti, Venezuela). Andere projecten zijn in behandeling.

Het is inderdaad om de twee jaar dat een prijs wordt uitgereikt aan een of meer personen die de ontwikkeling van hun streek hebben bevorderd.

In dit jaar 2016 ging de aanacht naar de Congo-republiek, en werd de 24ste prijs voor ontwikkeling aan drie laureaten toegekend :

- Professor **Isidore Ndaywel e Ziem** voor zijn jarenlange geschiedkundige arbeid : hij is de auteur diverse boeken en artikels betreffende Afrika en uiteraard vooral Congo (*L'histoire du Congo in 1997, La nouvelle histoire du Congo in 2009*) en andere werken in voorbereiding ;
- Mevrouw **Odile Marchand**, sociaal verpleegkundige, voor het organiseren van palliatieve zorgen aan huis en voor haar mantelzorg aan zwaar zieken en hun gezin in Kinshasa, waarbij vooral aandacht wordt besteed aan de vorming van verzorgend personeel ;
- De heer **Guillaume Bisimwa**, voor zijn inzet als directeur en organisator van het Amani-festival in Goma. In dit door oorlogen geteisterde gebied streeft het festival ernaar de plaatselijke cultuur, het welzijn en vooral de vrede te bevorderen. Niet minder dan 30.000 festivalvierders uit diverse Afrikaanse landen nemen er aan deel.

Op 1 oktober jl. vond de uitreiking van de prijzen plaats in het 'Maison africaine', Elzas-Lotharingenstraat te Elsene voor een bomvolle zaal. Aanwezig waren Congo-lezen, Belgen en andere Afrikanen, waaronder zelfs een Peul uit Noord-Niger. Aanwezig waren o.m. ook prof. J.-C. Vellut en uiteraard de leden van de familie Ryckmans, hun vrienden en sympathisanten van de familie en van het Fonds, maar vooral natuurlijk de laureaten zelf.

De vergadering werd gevolgd door een vriendschappelijke drink en een typisch Afrikaans buffet in een gezellige sfeer. Kortom, een organisatie die zonder omhaal bepaald nuttig werk levert. De leuze ligt er niet om : **"Ontwikkeling is de mooiste naam voor vrede"**.

Niet minder dan 13 projecten zijn momenteel in uitvoering, waaronder : Brazilië, Niger, DRC-Kinshasa (behekste kinderen), Haïti (verlaten jongeren en wezen, landbouwcoöperaties), Lubumbashi (scholing en omkadering van meisjes). Andere projecten wachten hun beurt af (Bolivië, Senegal en DRC). Bestendig zijn vrijwilligers-ploegen in actie ten bate van allerlei verdienstelijk ontwikkelingswerk.

Elisabeth Janssens

Op de boekentafel

Wij begroeten de publicatie van twee even volumineuze als belangwekkende werken:

Johan Swinnen : Rwanda, mijn verhaal.

Wanneer ambassadeur Johan Swinnen in de zomer 1990 aankomt op zijn nieuwe post in Kigali, is hij al dadelijk geconfronteerd met een benarde situatie in een land dat van oudsher af te rekenen heeft met strakke etnische tegenstellingen, waarvan de dreiging onrustwekkende proporties is gaan aannemen.

Nauwelijks geïnstalleerd, beleeft hij de invasie van de FPR-rebellen uit Oeganda, waarvan hij al de complexe facetten van dichtbij heeft gevolgd, en heeft hij moeten vaststellen dat het hervormings- en vredesproces jammerlijk spaak aan het lopen was. In het voorjaar 1994 loopt de crisis dan ook uit op een gruwelijke genocide waarbij in een drietal maanden tijd ruim een half miljoen mensen op een gewelddadige wijze om het leven komen.

Zoals men van een diplomaat kan verwachten geeft dit boek blijk van nuance en retenue, maar dat belet niet dat de hoofdrolspelers en de feitelijke verwickelingen nauwgezet worden beschreven op basis van de beste bronnen, waaronder het archief van het departement van Buitenlandse zaken.

Dit historisch werk – 600 bladzijden dik – is beslist een belangrijke stap vooruit in de zoektocht naar de waarheid. (GB)

(Uitgeverij Polis - ISBN 978-94-6310-0014)

Jacques Brassinne de la Buissière : “La sécession du Katanga : témoignage.

Andermaal een vuistdik boekwerk : niet minder dan 659 pagina’s dik, over een bijzonder omstreden onderwerp, waarin België tussen de hamer en het aambeeld terecht is gekomen en geklemd zat tussen een rats van tegenstrijdige belangen en geo-politieke verplichtingen.

Jacques Brassinne, die meer dan eender wie alles van binnen en buiten heeft meegemaakt heeft blijkbaar in deze 659 bladzijden alles grondig uitgespit. Blijft toch de vraag of uiteindelijk ook de meest ultieme geheimen naar boven worden gehaald.

(Uitgeverij Peter Lang, Brussel, Bern et al. – ISBN 978-2-87574-338-1)

“A walk in the sun”

De eerste toeristische rally Algiers-Kaapstad

Jawel, begin januari 1951 is de eerste toeristische rally dwars door het Afrikaanse continent van start gegaan. Ook al schreef het reglement voor dat iedere wagen een vuurwapen aan boord moest hebben, bleek dit helemaal niet zo'n halsoverbrekend avontuur als dit vandaag het geval zou zijn – in de veronderstelling dat zulk avontuur de dag van vandaag nog tot de materiële mogelijkheden zou behoren.

En jawel, ook een Belgisch team was van de partij, en dan nog louter vrouwelijk, waarvan een van de deelneemsters waarempel grootmoeder was. Haar naam doet dadelijk een belletje rinkelen, vermits zij Gabrielle d'Ieteren heette. Dat geeft meteen een idee over het voertuig dat voor dit avontuur ingezet zal worden : jawel, het was gewoon een Volkswagentje !

Wat ons in dit avontuur natuurlijk speciaal interesseert is de doortocht van Belgisch Congo, die vanzelfsprekend deel moest uitmaken van het traject van de beide dames.

Wij stappen dus heen over de doortocht van de Sahara en het toenmalige Frans Equatoriaal Afrika (Algiers – El Golea – Tamanrasset – Agadès – Kano – Fort-Lamy – Bangassou) die door ons team zonder veel kleerscheuren doorlopen wordt. Maar de volgende rit, 400 km. lang, brengt hen van Bangassou, over de Congolese grens heen, tot in Buta.

Onnodig te zeggen hoe verheugd de dames zijn, zich op 'toch-een-beetje' nationaal grondgebied te bevinden. Ongeveer halfweg is er een eerste aangename vaststelling : dat is het plaatsje Bondo, waar zij onder de indruk zijn van de realisaties die de paters Kruisheren daar hebben neergezet. Buta valt ook dadelijk op door de reinheid van straten en pleinen maar ook door de overtalrijke blinkende Amerikaanse wagens, die een indruk van welvaart wekken die doorheen heel Congo bevestiging zal vinden.

Toch zijn de dames niet over alles evenzeer in de wolken. Ze zijn minder te spreken over de esthetiek van de huizen met hun dakbedekking in metalen golfplaten en ook de kwaliteit van het wegdek richting Stanleystad krijgt het predicaat : 'kan beter'. Heel positief is dan weer de vriendelijke goedlachsheid van de inlandse bevolking,

Ook de vriendelijke gastvrijheid van de landgenoten, hun belangstelling en aanmoedigingen voor het exploitatie van de dames slaan tilt. In 'Stan' genieten zij ten volle van twee rustdagen, die de gelegenheid bieden de plaatselijke merkwaardigheden te gaan bewonderen de Tshopo, de Wagenia, de Lokele...

Dan gaat de reis weer verder : via Nia-Nia naar Butembo, weer 432 km. verder. Ter hoogte van Epulu is hun aandacht gevestigd op het 'camp Putnam', genoemd naar een excentrieke Amerikaan die daar verbleven heeft, in een woning omringd door een harem van zes inlandse vrouwen, maar hun aandacht gaat hier toch liever naar de Pygmeeën en de okapis.

338 km. voorbij Butembo wenkt reeds het paradijselijke Kisenyi, maar eerst wordt halt gehouden in Ruindi, aan het Albertpark, dat de dames onverbiddelijk in verrukking brengt en dat ze met veel spijt achter zich moeten laten.

Het idyllische Kivumeer is andermaal een droombestemming en in Kisenyi wordt afgestapt in het knusse guest-house Bugoye, rechtover het meer, waar het goed toeven is. Maar dan weer 224 km. verder, langsheen de lavasporen van de gevreesde Nyamulagira, gaat het richting "Costermansville" zoals de hoofdstad van Kivu in die tijd nog heette. De stad heeft natuurlijk recht op een panegyriek, en haar wordt een schitterende toekomst voorspeld, zij het ook dat de kwaliteit van het wegnnet hier ook weer een slecht punt krijgt.

Dit is dus andermaal een plaats die de dames met spijt achter zich laten : niet zonder reden betreuren ze dat zulke aantrekkelijke haltes door het rallyreglement niet geneutraliseerd zijn, maar zij moeten onverbiddelijk doorrijden richting Usumbura, en dan langsheen het Tanganyikameer vanwaar Albertstad in het vizier komt. Daarna volgt Manono, waar zij genieten van het zoveelste hartelijk onthaal. Bij de aankomst in Elisabethstad, het laatste oponthoud in de Belgische kolonie, heeft de Katangese automobielfclub alles in het werk gesteld om een schitterend afscheidsviering te organiseren.

Dat is ook het moment voor een conclusie, die gauw gemaakt is. De dames zijn diep onder de indruk van de kolonie, die werklust, welvaart, goed bestuur, snelle ont-wikkeling, gezond verstand, vitaliteit en nog zoveel meer uitstraalt.

Vanuit Elisabethstad gaat het richting Victoriafalls en hebben de rallyrijdsters nog ettelijke duizenden kilometer voor de boeg, maar geen zorg : zij weten zich schitterend uit de slag te slaan, bij zover zij bij de eindmeet in Kaapstad als winnaars in hun categorie 'Lichte wagens' weten te overschrijden.

Op een veerboot in Congo

Triomferend over de eindmeet

De gegevens voor dit verhaal zijn ontleend aan het boek "Deux femmes au volant" door Gabrielle d'Ieteren en Charlotte de Marcke de Lummen (Edition 'L'écran du Monde', Brussel, 1951)

Getuigenis uit de pionierstijd – 4de deel

Fernand Harroy

In onze vorige edities (Nieuwsbrieven 38, 39 en 40) hebben wij de publicatie aangevat van de herinneringen van Afrikapionier Fernand Harroy, die voor het eerst naar Congo vertrokken was in het jaar 1900. Hij vertelde ons onder welke ongehoorde condities hij in dienst genomen was door de maatschappij S.A.B. Wij lazzen vervolgens hoe hij op Afrikaanse bodem onthaald werd en hoe zijn eerste stappen daar verliepen.

Na even de dienst te hebben uitgemaakt in de slagerij van S.A.B. in Kinshasa, moet hij aan boord gaan van een van die legendarische “sternwheelers”, een rivierboot die hem na 26 dagen varen ter bestemming brengt, in de Kasai, waar hij een vermoorde collega moet gaan vervangen.

In het vorige nummer kregen we dan een eerder verrassend inzicht in de dagelijkse praktijk van de rubbercollectes in het ver afgelegen binnenland, waar de auteur ernstig ziek werd en, onvervoerbaar geworden, nauwelijks aan de dood ontsnapte. Na maandenlange volslagen afzondering kan hij eindelijk weer de factorij bereiken, waar hij verneemt dat hij tot zaakvoerder bevorderd is. Even later krijgt hij belangrijk nieuws te horen uit de mond van de inspecteur-generaal van de maatschappij S.A.B., de heer Fumière.

“Voilà, aldus inspecteur-generaal Fumière, het is nu zo dat de 12 of 13 vennootschappen die in de Kasai (een gebied zo groot als Frankrijk) gevestigd zijn, gaan fusioneren. Samen worden ze de “Compagnie du Kasai” en vanaf 1 januari 1902 gaat zij alleen dit grote gebied exploiteren. Dat omvat alle bestaande factorijen, met inbegrip van hun gebouwen, hun goederen en producten, samen met al het daarbij betrokken personeel. Elk lid van dit personeel krijgt een graad hoger dan die welke hij voorheen bekleedde.

Krachtens ons contract hebben wij het recht u aan een nieuwe vennootschap toe te wijzen maar ik hou eraan aan u beide heren te zeggen dat de S.A.B., die tevreden is over uw diensten, u hiertoe niet verplicht. Indien u dit verkiest, zijn er ook nog andere regio's voor u, onder meer in het gebied van de Lomami. U kunt me morgen uw antwoord te kennen geven”.

Mijn zaakvoerder, die een intelligente jongen is en die nu het recht heeft om spoedig naar Europa terug te keren, meent dat deze “Compagnie du Kasai” alleen maar een heel belangrijke zaak kan zijn waar men schitterende posities moet kunnen bereiken. Hij aarzelt niet te zeggen dat hij er belang bij heeft nog even te wachten en zich eerst nog even in de nieuwe zaak te integreren vooraleer met verlof te vertrekken. (Het vervolg zal bewijzen dat hij gelijk had vermits hij – dat zien we later dan ook – gedelegeerd bestuurder zal worden van de “Compagnie du Kasai” in Europa).

Nu zijn we dus met twee zaakvoerders: de ancien die niet vertrekt en ikzelf, fier op mijn benoeming en nu samen met hem. Zodoende ontstaat er een bizarre toestand, die jammer genoeg wordt gekenmerkt door een lange periode van... honger. De laatste aanvoer van bevoorrading waarop we wachtten, was aan boord van de steamer “Roi des Belges” die in de Kasairivier gezonken is. Sindsdien, niets meer. Waarom ?

In Europa wisten de maatschappijen dat ze zich vanaf 1 januari 1902 niet meer te bekommeren hadden om de agenten en zij zonden hun dan ook niets meer toe. Ook de "Compagnie du Kasai" die nog niet in werking getreden was, zond, een jaar lang, niets meer over. Pas later zal blijken waarom we van elke bevoorrading uit Europa verstoken waren gebleven.

In een land met kippen, eieren, af en toe met een eend of een besneden bokje, sterft men niet van honger. Wanneer men over palmolie voor de saus beschikt, wanneer men maniok heeft om bloem te vervangen, wanneer men slechts palmolie heeft in plaats van wijn, welteverstaan. Maar wanneer men een jaar lang zonder boter moet leven, zonder suiker noch bloem, olie, azijn, of kaarsen, wel dan kan men alleen maar doodongelukkig zijn !

En beeld u in dat, los van al deze ellende, er voor ons beiden nog een soort Tantaluskwelling bovenop kwam: in ons magazijn hadden we nog een prachtige hesp van zowat 8 kilo en een zak bloem van 100 kilo. Welnu, volgens onze zaakvoeder hadden we niet het recht dat voedsel aan te raken! En we bleven er dus af. "Ik ken slechts één wet, vertelde hij, en dat is : elk reglement strikt naleven. Zolang u nauwkeurig alle richtlijnen van onze omzendbrieven naleeft, zult u nooit problemen hebben. Maar eenmaal u de regel overschrijdt, gaat u zo de ergste problemen tegemoet".

En wat stond er in deze richtlijnen ? Daar stond in dat we, per blanke, recht hadden op 1,35 fr. leefgeld per dag. Vermits we met z'n tweeën waren, maakt dat 2,70 fr. per dag, op het einde van de maand geeft dat 81 fr. Indien we met drieën waren, zoals dat het geval was voorheen toen de zaakvoeder nog twee adjuncten had, hadden we 120 fr. per maand mogen besteden. Maar volgens de inventaris was de hesp 90 fr. waard en de bloem 100 fr. Indien we ze opgegeten hadden, waren we enerzijds, voor de lopende maand, 90 fr. buiten de begroting getreden en anderzijds voor de andere maand 100 fr. erover terwijl we maar recht hadden op 80 fr. We hadden dus niet het recht om daar aan te komen. Met mijn nieuw recht als zaakvoerder en mijn hogere leeftijd dan de zijne, had ik het me kunnen veroorloven, maar de wil van mijn zo grote baas, kon ik niet ombuigen. Elke zondagnamiddag gingen we, bij ons bezoek aan de gebouwen van onze factorij, vaststellen welke vorderingen de grote witte wormen gemaakt hadden in de hesp en de rode kevers die woekerden in de zak bloem, en dat totdat alles zo rot was dat het naar de krokodillen in de stroom moest worden geworpen.

En weet u hoe deze integere reus heette wiens eerbied voor de reglementen tot die heldhaftige honger aanzette ? Zijn naam was Jules Ganty!

Men zegt altijd "Nooit twee zonder drie". Wel, na een tweede Tantaluskwelling beleefde ik, weliswaar veel later, een derde avontuur. Maar laten we eerst uitpraten over de honger in de "Compagnie du Kasai".

Het is dus pas op 1 januari 1902 dat de "Compagnie du Kasai" zijn nieuwe directeur liet aankomen, dokter Dreypons, die alle oude factorijen met hun materiaal, hun goederen, hun producten samen met hun blank personeel, zou gaan overnemen. Nog voordat dokter Dreypons deze maandenlange reizen, kon volbrengen : Kwilu, Inzia, Leopold II-meer, Kasai tot Luebo, Sankuru tot Pania-Mutumbo, Lubefu tot Mukundji zouden er nog maanden en maanden verlopen. Op al die plaatsen ontmoet dokter Dreypons alleen maar uitgehongerde blanken. Hij wil dan ook dringend een vordering naar Europa sturen om zijn agenten te bevoorraden. Wanneer deze vorderingen dan min op meer opgemaakt zijn, duurt het nog maanden vooraleer ze in Europa aankomen.

In de Compagnie was het nog nooit voorgekomen dat ze een bestelling moest plaatsen van honderden en honderden "shop-boxen". Dat vraagt tijd. Eerst moet een leverancier gekozen worden, en die keuze valt op een Antwerpse firma die veel goede wil betoont maar niet gewoon is zo'n grote partij pakketten te bezorgen. En eenmaal de bestelling uitgevoerd, ingepakt en verzonden kon worden, waren er nog drie maanden nodig om deze "shop-boxen" tot op hun bestemming te krijgen, maar de ergste tegenslag was dan nog dat wanneer de pakketten uiteindelijk, medio 1902, ter bestemming geraakten, de inhoud voor het merendeel bedorven was en goed om in de rivier gegooid te worden. De conservenblikken waren opgezwollen, de boter was ranzig, en heel wat zaken navenant, zodat we, zoals ik eerder al zei, nagenoeg een jaar lang verstoken zijn gebleven van proviand uit Europa.

Wanneer veel later dan alles in orde is gekomen, stond er ons een nieuwe catastrofe te wachten die me in een pijnlijke toestand bracht.

Ik was toen zaakvoerder van een post die ik in Batempa (halverwege Lusambo en Pania-Mutumbo) opgericht had. Op een dag ontving ik er een belangrijke chef die zoals steeds vergezeld was van zijn hofhouding en heel wat personeel. Zoals gebruikelijk bood hij mij eerst zijn welkomstgeschenk aan, waardoor ik tegelijk het belang kon inschatten van zijn dorp. Het geschenk bestond uit een half dozijn kippen, een eend, een tros bananen, manden maniokdeeg, allemaal bedoeld voor mijn personeel, en als hoofdprijs kreeg ikzelf een jonge vrouw. Vanzelfsprekend was ik tamelijk onthutst en vond ik niet meteen in de inlandse taal de nodige woorden om hem duidelijk te maken dat de waardigheid van een blanke niet toestond een vrouw als geschenk te aanvaarden. Ik deed dus alsof ik aanvaardde en vertrouwde haar toe aan de waakzame zorgen van mijn "capita".

Wanneer een chef een geschenk geeft, aarzelt hij niet om voor iets moois te zorgen, wel wetend dat de geschenken van mijn kant nog mooier zullen zijn dan wat hij me geschonken had. Maar 's anderendaags heb ik hem die jonge vrouw teruggestuurd hoewel ik er wel voor betaald had. Wees gerust, ze vertegenwoordigde vier of vijf "croisettes", wat in die tijd overeenkwam met 20 à 30 frank.

De grote chef, die van zijn kant ook aanspraak maakte op zijn waardigheid, kon niet begrijpen dat ik hem het geschenk dat ik wel betaald had teruggestuurde en ook niets vroeg voor deze terugzending. Hij vond het dus passend me iets anders in de plaats te sturen en kwam op de gelukkige gedachte, me een varkentje te sturen.

Ik verberg niet dat ik blij was met dit varkentje en bezorgde het vlug aan mijn kok met het verzoek er het beste van te maken.

Zo heb ik dus een week lang varkensvlees gegeten. Maar tot mijn grote afschuw merkte ik weldra dat ik opgescheept zat met een vraatzuchtige lintworm.

Natuurlijk is geen enkele remedie beschikbaar om die huurder te verdrijven, die met de dag gulziger werd. Alle voeding die ik innam kwam vooral hem ten goede. Tot ik wat later op mijn terugweg in Dima de dokter kon vragen mij de klassieke remedie voor te schrijven, namelijk het sap van mannelijke varens. De dokter vond echter dat ik veel te zwak was om die krachtige medicijn verdragen, maar daar ik weldra naar Europa zou terugkeren, zou drie weken rustig verblijf op een zeeschip daartoe een betere gelegenheid bieden.

Ik moest me neerleggen bij dit advies en wachtte dus tot mijn inscheping in Matadi, maar de scheepsarts vond dat ik in zo'n belabberde staat verkeerde dat het beter was tot in Europa te wachten om mij van die ongewenste gast te verlossen. En nu ben ik in Europa. De dokter onderzoekt me en vindt dat ik dringend vooraf moet herstellen vooraleer aan de verlossing gedacht kan worden !

Al wat ik tot nu toe verteld heb heeft me er ietwat van weerhouden te spreken over de indrukken die een Europeaan opdoet wanneer hij voor het eerst in Afrika aankomt. Ik had nog niet de gelegenheid te zeggen hoe onthutst ik was midden een bevolking te leven waarvan iedereen, mannen en vrouwen van elke leeftijd, poedelnaakt rondloopt.

In strijd met wat men zou kunnen denken is mijn nieuwsgierigheid helemaal niet ongezonder. Ik ben vooral getroffen door de idee dat beeldhouders hier een ruime keus zouden kunnen maken uit prachtige modellen, zowel onder oogpunt van schoonheid als van aftakeling.

Het dagelijks waarnemen van deze populaties brengt mij ertoe te besluiten dat het de zwarten in Congo volkomen ontbreekt aan uiterlijke tekenen van zachtmoedige gevoelens en het geeft te denken dat dit eigen is aan alle primitieve volkeren.

Zo heb ik bijvoorbeeld nooit iets gezien dat lijkt op een afbeelding van Adam en Eva die een zedige kus wisselen. Ik heb nooit een zwarte man een zwarte vrouw zien omhelzen, noch een zwarte vrouw haar kind. Maar op een dag heb ik wel, midden in de brousse, een negerin gezien die epileptisch was: ze schreeuwde hard, wierp zich op de grond, rukte aarde en gras die ze naar haar hoofd wierp; dat duurde zowat een half uur lang. Een man uit mijn karavaan wist de verklaring: "Deze heeft zopas haar kind zien sterven". Maar een uur later zag ik de vrouw terug en ze was aan het dansen....

Een andere keer ontmoette ik een negerin met haar baby die misschien een jaar of anderhalf jaar oud was, een prachtig en lief kindje. Ze zijn zo mooi deze kleine negertjes ! Blinkende oogjes, maar jammer genoeg is de schoonheid van korte duur. Ik kon niet weerstaan om aan deze negerin te zeggen "Hoe mooi, uw kindje" maar ze antwoordde "Kusumbiha ?" (Wil je het kopen ?).

Hebben zwarten dan geen hart ? Maar al te vaak had ik daarover mijn twijfel.

Op zekere dag had ik een van mijn kopers die op twee dagen afstand van mijn post verbleef, gevraagd me 12 kippen te sturen. Hij kocht 12 kippen die hij aan een drager toevertrouwde. Deze nam 6 kippen samen en bond hun 12 poten samen tot een ruiker; met de 6 andere maakte hij een tweede ruiker. Beide ruikers maakte hij dan vast aan een stok met aan elk uiteinde een ruiker kippen.

Met zo'n lading op zijn hoofd vangt hij dan de terugweg aan. Overal waar hij halt houdt werpt hij de stok met de twaalf kippen er aan vastgebonden, op de grond. Ongeacht of hij de nacht in een hut of op de grond doorbrengt, komt de stok met de kippen steeds op de grond terecht. Geen ogenblik denkt hij eraan de kippen water of eten te geven. Hij merkt zelfs niet dat er al twee of drie kippen dood zijn. Hij neemt gewoon de stok op om bij mij te komen en legt de stok, met nog slechts twee levende kippen neer... Wanneer ik hem dan verwijt dat hij geen hart heeft voor deze dieren, begrijpt hij mij eenvoudig niet.

Een enkele uitzondering in mijn loopbaan: een voorkomend woord uitgesproken door mijn boy. Deze fameuze boy, Mia, die me zes jaar lang in de brousse van dienst is geweest met een bewonderenswaardige toewijding, heeft mij nooit meer dan een uur alleen gelaten.

We bevonden ons op een dag in de post van Bepemba. Op een ochtend rond 11 uur komt hij buiten adem binnen in mijn bureau: "Blanke, zegt hij, de vrouw van uw kok is zopas hier vlakbij aangevallen door een luipaard. Het luipaard is op haar schouders gesprongen en heeft haar in de borst gebeten. Zij is stervende".

Ik maakte aanstalten om mijn helm te nemen en me onverwijd naar de plaats van het drama te spoeden, maar tot mijn verbazing hield mijn boy me bij de schouder

tegen en smeekte “Quenda nah mokelenge! Cana wé coutengela, Mushiba na we kufa” (Blanke, ga er niet heen, als je dat ziet gaat je hart sterven !). Ontroerend !

Nu ik aan de gevoelige episodes ben gekomen, sta me toe over een pijnlijke beproeving te spreken die we hebben moeten doorbijten. Ik was verloofd en schreef met de regelmaat van de klok brieven, waaraan ik vaak foto's toevoegde, naar mijn verloofde. Welnu, mijn verloofde heeft gedurende zes maand geen enkele brief ontvangen! Een raadsel !!! Kan men zich inbeelden in welke toestand mijn verloofde verkeerde terwijl ze wel geregeld brieven schreef die ik wel ontving en die allemaal aanvingen met de zin “Nog steeds geen nieuws...”.

Merkwaardige samenloop van omstandigheden : later vernam ik de dood van een kameraad, midden de brousse. Hij was heel alleen, zonder verzorging. Wanneer men na zijn dood bij hem kwam vond men in zijn slaapzak een hele pak brieven die hij moest doorzenden maar die hij, door de koorts overmand, gewoon onder zijn bed had gestopt. Ik voeg er meteen aan toe dat niet hij het was die mijn correspondentie geblokkeerd had vermits hij zich in een totale andere sector bevond.

Nog een andere episode waarvan ik gewag maak omwille van een pittoresk detail. Ik heb een groot verlies geleden in de persoon van mijn vader, terwijl ik in Congo verbleef.

Mijn vader overleed op 15 augustus. Ik heb het nieuws vernomen via de snelst mogelijke weg op ... 17 oktober. Kan men zich voorstellen in welke staat van verslagenheid men zich bevindt wanneer men in die omstandigheden het verlies verneemt van een vader die me zeer dierbaar was ? Men wil iets doen, maar men weet niet wat....

Ik kwam op het idee een blijk van liefdadigheid te geven ter nagedachtenis van mijn vader: een geschenk aan een nabije missie. Ik stuur dus een kleine karavaan, met een lading zout, parels en stoffen naar die missie, de missie van Sint-Trudo. Ik voegde er een briefje bij met een verzoek aan Pater Overste de zending te aanvaarden ten behoeve van de zieken.

Enkele dagen later was de kleine karavaan terug, waarvan ik een pakje en een brief in handen krijg. In de brief lees ik : 1) dank voor de geschenken, 2) het verzoek drie flessen “schnick” te aanvaarden voor de drager, 3) de mededeling dat de eerwaarde pater een mis zal lezen ter nagedachtenis van mijn vader.

Maar mijn vader is in Namen begraven (met militaire eer omdat ridders in de Leopoldsorde daar toen recht op hadden), en hij is er burgerlijk begraven. Zo kreeg hij een burgerlijke begrafenis maar met een mis in Congo. Is dit niet ontroerend ?

Tot zover enkele aangelegenheden van sentimentele aard.

In de volgende en laatste aflevering: mijn verhalen over het reizen in het binnenland.

WIJ GEDENKEN...

Robert Vermeersch

Hoewel dit overlijden reeds van vorig jaar dateert, willen wij toch nog melding maken van het overlijden van ons trouw lid Robert Vermeersch, geograaf, geboren in 1934 te Diksmuide, en echtgenoot van mevr. Marie-Bernadette Degel.

Monique De Weerd

In september jl. moesten wij het overlijden betreuren in de leeftijd van 88 jaar, van de echtgenote van ons lid Marcel Paeleman, gewezen ambtenaar bij de dienst Openbare Werken in Stanleystad.

Jozef Mandonx

Vorige maand overleed te Gent in de leeftijd van 91 jaar, na 65 jaar huwelijk met Aline Baele, Jozef Mandonx, die van 1950 tot 1963 onderwijzer is geweest aan de Nederlandstalige afdeling van het Sint-Franciscus van Salescollege te Elisabethstad. Wij zijn deze familie dankbaar voor de uitgebreide herinneringen aan hun koloniaal verleden die zij aan Afrikagetuigenissen hebben toevertrouwd.

Pater Henri de la Kethulle

Deze pater jezuïet was de neef van de scheutist, bouwer van het grote stadion van Leopoldstad en organisator van sportevenementen Raphaël de la Kethulle. Van zijn kant heeft pater Henri tot zijn tachtigste levensjaar uiterst verdienstelijk werk geleverd o.m. op medisch gebied, vooral in Kikwit.

Wij delen in de rouw van de nabestaanden van de aflijvigen.

ORPER vzw — Straatkinderen Kinshasa

Vanwege ons onvermoeibaar lid, mevrouw Anny Steegmans uit Diepenbeek :

De drukte van de feestdagen komt eraan.

Bij deze gelegenheid willen wij jullie vooraf danken voor de steun aan ons project ORPER. Dankzij jullie steun zijn weer veel kinderen naar school kunnen gaan. Voor hen verandert de wereld !

De vele kinderen die op hun sites op straat moeten leven kennen geen kerst- of Nieuwjaarsfeest. De dagelijkse inspanning om te overleven gaat boven alles. Het mobiel centrum, het nachtbusje van ORPER, gaat die dagen wel op pad met warme thee, een broodje en een koek. Zeer welkom natuurlijk !

Tijdens mijn verblijf in Kinshasa dit jaar is er een bevriend dokter-gynecoloog op bezoek gekomen.

Hij heeft gedurende drie weken tal van wonden verzorgd en veel nuttig advies gegeven. Samen met de twee verpleegkundigen van ORPER heeft hij veel mooi werk geleverd.

Hij werd geconfronteerd met de realiteit en de schrijnende toestand waarin de bevolking van Kinshasa moet leven. Hij was er zeer door aangegrepen : zo'n rijk land met zo'n arme bevolking ! En van de overheid valt niets te verwachten.

De dokter heeft kunnen vaststellen hoe goed gestructureerd ORPER werkt. ORPER vervult de rol van een goedwerkend 'dorp' in een chaotische staat. Van de directeur en de medewerkers wordt veel inzet, volharding en toewijding gevraagd.

Maar wij hebben ook goed nieuws.

1. Wij willen verder helpen met de acties van onze vzw ORPER.
2. Van uit Duitsland heeft ORPER Kinshasa een nieuw Mobiel centrum ontvangen. Dit was echt nodig want het zeer oude busje viel werkelijk uit elkaar. De nieuwe Toyota werd geschonken door *KindrmissionswerkAken*.
3. Naast de hulp voor de scholing van de kinderen hebben we projecten ingediend voor het plaatsen van zonnepanelen op de huizen; dat is noodzakelijk, gezien de aanhoudende stroompannes.

Voor de vrienden die ORPER verder willen steunen : (Let wel op de vermelding!)

Voor stortingen zonder fiscaal attest : het gewone nummer : BE70 0882 5555 9225

BIC-code : GKCCBEBB Vermelding : ORPER VZW Straatkinderen Kinshasa

Voor stortingen met fiscaal attest : jaarlijkse giften vanaf 40€ zijn fiscaal aftrekbaar :

BE21 0000 7186 7603 BIC-code : BPOTBEB1 van Continenten vzw

Vermelding : ORPER vzw Straatkinderen Kinshasa.

Deze Nieuwsbrief is uitgegeven door de vzw AFRIKAGETUIGENISSEN

Zetel : Jan van Ruusbroecstraat 15, 3080 Tervuren

(e-mail : afrikagetuigenissen@skynet.be)

Bankrekening (IBAN) : BE67 0014 2540 4387

Niets uit deze nieuwsbrief mag worden overgenomen, gekopieerd of gepubliceerd zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever, die alle rechten voorbehoudt.

Foto J.P. Sonck

Een kerstboom in Congo

